

DET KONGELIGE
DANSKE
MUSIKKONSERVATORIUM

HÅNDBOG FOR ORGANISTER

en introduktion til arbejdet som organist i folkekirken

PUV-projekt på DET KONGELIGE DANSKE MUSIKKONSERVATORIUM Juni 2024

af Sven-Ingvar Mikkelson, professor

Indledning – side 2
Folkekirken struktur – side 3
Ansættelsesforhold – side 6
Gudstjenestemusik – side 9
Musikgudstjenester – side 11
Koncerter – side 12
Koncertorganist – side 16
Instrumenttilsyn og vedligehold – side 17
Korarbejde – side 20
Møder og udvalg – side 23
Afrunding og links – side 25

Håndbog for organister **en introduktion til arbejdet som organist i folkekirken**

af Sven-Ingvart Mikkelsen

En organist, som ansættes i en stilling i den danske folkekirke, kommer til at arbejde med en lang række områder, som det ikke er muligt at berøre i uddannelsen på konservatoriet. En organist skal nemlig ikke bare spille til gudstjenester og koncerter. Organisten vil ofte fungere som hovedkraften i det lokale musikliv i sognet eller byen. Organisten skal også i mange tilfælde have personaleansvar overfor mere eller mindre professionelle korsangere. Desuden skal organisten kunne indgå i et konstruktivt internt samarbejde med menighedsråd og præster samt et eksternt samarbejde med det øvrige lokale musik- og kulturliv.

Denne håndbog er tænkt som en kortfattet og forhåbentlig overskuelig vejledning for nyuddannede organister og som en hjælp til at undgå fejltrin, så man hurtigt kan komme i gang med et konstruktivt og alsidigt organistarbejde. Jeg har baseret vejledningen på mine egne erfaringer fra 48 års ansættelse som organist i store og små kirker, og måske kan vejledningen også være til inspiration for mere erfarne organister.

Oftest kastes organisten ud i sit nye arbejde med en forventning om at man bare finder ud af det hele hen ad vejen. Men med lidt basal viden om folkekirkens struktur, menighedsrådets rolle som arbejdsgiver, samarbejde og kompetencefordelingen, blandt andet i forhold til præsten, vil man alt andet lige være bedre rustet til det spændende arbejde som organist.

Folkekirkens struktur

Inden man overhovedet starter i et nyt job som organist er det vigtigt at forstå hele strukturen i folkekirken. Hvem er arbejdsgiveren, og hvem har ledelsesbeføjelser overfor organisten? Et kendskab til de strukturelle baggrunde er et vigtigt fundament i samarbejdet med menighedsråd, præst og andre ansatte ved kirken.

Folkekirkens struktur:

Folkekirken har en kompleks struktur, og ledelsen varetages dels af de folkevalgte menighedsråd, dels af de gejstlige (præster, provster og biskopper) og kirkeministeren. I det følgende vil jeg gennemgå strukturen i kort form. Hvis man vil se en mere dybdegående beskrivelse kan man læse mere på www.folkekirken.dk

Folkekirkens mindste enhed er sognet. Landets 2169 sogne ledes af de lokale menighedsråd. Sognene er en del af et provsti, og her er der 107 provstier. Provstierne er samlet i 10 stifter, der ledes af hver sin biskop. Kirkeministeren sætter de lovgivningsmæssige rammer for folkekirken.

Sogn

Et sogn er et geografisk afgrænset område, hvor de beboere, der er medlem af folkekirken, har fælles kirke.

Hele landet er inddelt i ialt 2.169 sogne (2016).

Folkekirken har i alt 2.339 kirker (2016). Der er mindst én kirke i hvert sogn, men i nogle sogne er der to eller flere kirker.

I større sogne er der én eller flere præster, hvorimod – hvis det drejer sig om små sogne – en enkelt præst kan være sognepræst i flere sogne.

Folkekirkens medlemmer hører til et sogn

Som medlem af folkekirken hører man til det sogn, man bor i. Man har ret til at blive konfirmeret, viet og begravet eller bisat fra sognets kirke, og man har stemmeret til menighedsrådsvalget.

Hvis man har en særlig tilknytning til en præst eller en kirke uden for det sogn, man bor i, har man mulighed for at blive tilknyttet kirken ved at løse sognebånd.

Sognet ledes af menighedsrådet

Der er 1.748 menighedsråd i Danmark med tilsammen 14.881 medlemmer (2016). Som hovedregel er der et menighedsråd i hvert sogn, men to eller flere sogne kan dog beslutte at have fælles menighedsråd.

Menighedsrådet udgør sognets ledelse. Rådet er sammensat af 5-15 frivillige, som vælges af sognets folkekirkemedlemmer. Menighedsrådsmedlemmerne repræsenterer således folkekirkens medlemmer i sognet, og de vælges for en periode af fire eller to år. Sognets

præster er desuden faste medlemmer af menighedsrådet, og det øvrige personale ved kirken vælger en repræsentant, som dog ikke har stemmeret i menighedsrådet.

Menighedsrådet har ansvar for kirkens økonomi og er arbejdsgiver for alle personalegrupper, undtagen præsterne. Menighedsrådet spiller også en central rolle ved ansættelsen af præster.

For at blive valgt til kirkens menighedsråd skal du være medlem af folkekirken og tilhøre det sogn, hvor du ønsker at engagere dig. Rådet mødes normalt en gang om måneden. Ud over de faste menighedsrådsmøder er rådets medlemmer ofte involveret i forskellige udvalg, aktiviteter og opgaver i kirken. Nogle af disse udføres sammen med andre frivillige.

Menighedsrådets kontaktperson

Som ansat i et sogn stifter man først og fremmest bekendtskab med menighedsrådets kontaktperson. Menighedsrådet vælger nemlig af sin midte en kontaktperson, der bemyndiges til på rådets vegne at give forskrifter og anvisninger til og modtage henvendelser fra kirkefunktionærerne om tjenstlige forhold.

En kontaktperson har til opgave at udøve menighedsrådets arbejdsgiverfunktion. Det indebærer, at kontaktpersonen fungerer som personaleleder og har det daglige ansvar som arbejdsgiver over for det personale, som menighedsrådet har ansat.

Opgaven som kontaktperson kan efter menighedsrådets beslutning deles mellem en af præsterne og et af de valgte medlemmer. Kontaktpersonen er valgt for 1 år ad gangen. Kontaktpersonens opgaver og kompetencer skal ifølge loven fastsættes af det enkelte menighedsråd i en vedtægt for kontaktpersonens forretningsområde.

Provsti

Provstiet er en administrativ enhed bestående af flere sogne.

Folkekirken er inddelt i 103 provstier med hver sin provst og provstiudvalg. Provstierne omfatter i gennemsnit cirka 20 sogne. I hvert provsti er der et provstiudvalg, som består af provsten, en præst og 4-8 medlemmer, der er valgt af menighedsrådene.

Provstiudvalget har ansvar for at koordinere den folkekirkelige økonomi imellem sognene i provstiet. Provstiudvalget fastsætter således rammerne for de lokale kirkelige kassers budgetter samt det beløb, der skal udskrives i kirkeskat til de lokale kasser.

Provstiudvalget er i øvrigt godkendende instans på en række økonomiske, administrative og bygningsmæssige områder i forhold til menighedsrådenes beslutninger. Provstiudvalgets kompetence i forhold til økonomien kan overdrages til et budgetsamråd, der består af repræsentanter for menighedsrådene samt af provstiudvalget.

Provstiet er også ramme om tilsyn med menighedsråd, kirker og kirkegårde i provstiets sogne. Desuden er provstier i stigende grad ramme om samarbejde mellem sognene i forhold til såvel kirkelige aktiviteter som administrative opgaver.

Provsten

I hvert provsti er der en provst. Provsten er en slags administrativ leder, som fører tilsyn på vegne af biskoppen. Han eller hun fører blandt andet tilsyn med kirkegårdene og kirkebygningernes stand, og med at præsternes arbejde hviler på det folkekirkelige grundlag.

Provsten er i kraft af sit embede medlem af og forretningsfører for provstiudvalget. Da kirkeskat udskrives fælles for alle sogne i en kommune, følger provstiernes grænser som hovedregel kommunernes grænser. I nogle af de største kommuner er der dog to eller flere provstier.

Stift

Et stift er et geografisk afgrænset område bestående af provstier og herunder sogne. Stiftet er folkekirkens højeste organisatoriske enhed.

Folkekirken er opdelt i 10 stifter i Danmark og et i Grønland. Der er en domkirke i hvert stift. Antallet af provstier i stifterne varierer.

Stiftets øverste gejstlige og administrative myndighed er biskoppen.

Folkekirken er lokal - men biskoppen er øverste myndighed

Det er i meget høj grad de enkelte sogne selv, der bestemmer, hvordan der skal drives kirke i deres sogn. Alligevel er der beslutninger og initiativer, som tages af biskopperne. Det kan for eksempel være ændringer i liturgi og ritualer. Hvis der kommer forespørgsler om lov til at bruge kirken til andet end gudstjenester og kirkelige formål, er det også biskoppen, der skal give tilladelse.

Biskoppen er også ansvarlig for fordelingen af præstestillinger i stiftet. Det er biskoppens ansvar at føre teologisk tilsyn med præsterne. Det teologiske tilsyn er til for at sikre, at præsternes virke hviler på det folkekirkelige grundlag.

Biskoppen fører også tilsyn med forretningsgangen i menighedsråd og provstiudvalg, og han eller hun er på en række områder klageinstans i forhold til deres afgørelser.

Monark og Folketing

Folkekirkens officielle struktur har Kongen/Dronningen og Folketinget som øverste myndigheder.

Organisten

Organisten ansættes af menighedsrådet ligesom kirkens øvrige personale, bortset fra præsterne, som ansættes af biskoppen efter indstilling fra menighedsrådet.

Ansættelsesforhold

Som nævnt ovenfor er det menighedsrådets kontaktperson, som repræsenterer menighedsrådets arbejdsgivermyndighed. Menighedsrådet udarbejder en vedtægt for kontaktpersonens forretningsområde, og som (ny)ansat organist er det vigtigt at orientere sig i denne vedtægt, så man er bekendt med de rette procedurer.

Selve ansættelsen som organist sker efter opslag, og dette opslag skal som minimum være opslået på jobnet.dk. De fleste opslag bliver også opslået på DOKS' hjemmeside doks.dk. Hvis du ikke allerede er medlem af DOKS (Dansk Organist og Kantor Samfund), som er den faglige organisation for organister med kirkemusikalsk bacheloreksamen og kirkemusikalsk kandidateksamen, så sørg for at melde dig ind hurtigst muligt!

Hvis du bliver tilbudt ansættelse i en stilling skal du senest en måned efter ansættelsen have udleveret et ansættelsesbevis, og her er det altid en god idé at sende ansættelsesbeviset til tjek hos DOKS, før du skriver under. Hvis du er medlem af DOKS kan du også til enhver tid få råd og vejledning omkring arbejdsforhold mm, og du har adgang til medlemsoplysninger på DOKS' hjemmeside. Vedrørende ansættelsesforhold kan jeg henvise til: <https://www.doks.dk/for-medlemmer/ret-pligt/ansaettelse>

Stillingsindhold og stillingsberegning, se: <https://www.doks.dk/for-medlemmer/ret-pligt/stillingsindhold>

Som organist skal man forholde sig til to former for ledelse:

- Man er ansat af menighedsrådet, som er den formelle arbejdsgiver med den deraf følgende ret til at lede og fordele arbejdet.
- I forbindelse med gudstjenester og kirkelige handlinger er det den tjenestegørende præst, som har det ledelsesmæssige ansvar.

Organistarbejdet er på mange måder et selvstændigt arbejde, idet ledelsen, dvs menighedsrådet, ikke er til stede i kirken til hverdag. Det giver en udstrakt frihed i organistarbejdet, men netop derfor er det vigtigt hele tiden at være bevidst om, hvilket grundlag man er ansat på. Hvad forventer menighedsrådet af dig som organist? Og stemmer det overens med dine egne ønsker til stillingen? Er du det mindste i tvivl, så tag en snak med kontaktpersonen, så du kommer eventuelle misforståelser og uoverensstemmelser i forkøbet. Hvis der ved kirken er ansat en daglig leder eller administrationschef, så er det vigtigt at vedkommende er grundigt orienteret om dine arbejdsforhold og ansættelsesbetingelser, så du ikke pludselig bliver stillet overfor urimelige krav.

Samarbejde

Samarbejdet med de øvrige personalegrupper er uhyre vigtigt, og mange ting kan gå galt, fordi man er så forskellige, både med hensyn til opgaver og uddannelsesmæssig baggrund.

Normalt siger jeg, at kirketjeneren er den vigtigste samarbejdspartner, for kirketjeneren er der hele tiden og skal servicere alle andre. Derfor: hvis du viser respekt for kirketjenerens arbejde, så vil dit eget arbejde blive meget nemmere. Og husk, at det ikke nødvendigvis er

rart for kirketjeneren at udføre sit arbejde til akkompagnement af organisten timelange øvelse på tutti-registreringer! Hvis du viser hensyn – og hvis du også er med på at øve dig til akkompagnement af en støvsuger – så undgår du måske at få indskrænket din øvetid?

Hvis der ved kirken er ansat en kirke- og kulturmedarbejder, som på visse områder kan have kompetencer som ligner dine egne, så vil du måske opleve, at arbejdsopgaverne glider over i hinanden. Derfor er det vigtigt hele tiden at have en dialog om, hvem der tager sig af hvad. Og sørg endelig for hele tiden at informere kontaktpersonen.

Samarbejde og planlægning

En god planlægning kan få et samarbejde til at fungere godt. Planlæg din øvelse i kirken så hensynsfuldt som muligt. Planlæg din ferie og dine fridage i god tid og under hensyntagen til de kirkelige aktiviteter, og sørg for at vikaraftaler er på plads i god tid. Vikaraftaler er strengt taget menighedsrådets ansvar, men i det gode samarbejdes navn er det en fordel selv at lave disse aftaler (i samråd med kontaktpersonen), idet du som organist selv har det bedste kontaktnet til organistvikarer. Hvis I er to eller flere organister ansat samme sted, så er det vigtigt at få udarbejdet planer for arbejdsfordeling og placering af fridage og ferie så tidligt som muligt. Jeg har selv haft gode erfaringer med at udarbejde planer for arbejdsfordeling og ferie- og fridage for et halvt år ad gangen.

Samarbejde med præsten

Samarbejdet med præsten er enormt vigtigt, idet tilrettelæggelse og afvikling af gudstjenester og kirkelige handlinger sker i et tæt samarbejde mellem præst, organist og øvrige medarbejdere. Og præsten har i disse sammenhænge det ledelsesmæssige ansvar. I tvivlsspørgsmål er det således præsten som har det sidste ord. Jeg skal ikke her forholde mig til om denne ordning er rimelig, for der kan sagtens opstå divergerende holdninger til musikvalg, salmevalg og salmemelodier, men jeg kan kun opfordre til hele tiden at holde en god dialog og benytte sin faglige baggrund til at argumentere for sine holdninger og dermed håbe på respekt, på samme måde som du forventes at respektere præstens holdninger.

Det er vigtigt allerede ved ansættelsen (også ved ansættelse af en ny præst) at få talt om holdninger til salmer, salmemelodier og musikvalg, så man kan nå frem til en fælles forståelse og respekt.

Hvis man som organist bliver stillet overfor krav og ønsker, som kan synes urimelige, så vil spørgsmålet om, hvad man kan sige nej til, helt naturligt opstå. Her er det vigtigt at kunne falde tilbage på, hvad der er aftalt med menighedsrådet ved ansættelsen. Det kan for eksempel være, at man er forpligtet til at spille alle salmer og melodier fra Den Danske Salmebog med tilhørende koralbøger samt salmer og sange fra konkrete tillæg og samlinger, og hvis man gerne vil have organisten til at medvirke i andet end dette, så skal det ske i samråd med organisten.

Man kan naturligvis ikke udelukke, at der kan være så langt mellem opfattelserne af, hvad der tjener menigheden bedst, at der kun er to muligheder: enten at bide tænderne sammen og efterleve præstens ønsker, eller også søge en anden stilling, før det udvikler sig til en konflikt. Historien viser nemlig, at en konflikt som regel falder ud til præstens fordel. På

grund af forskellige ansættelsesforhold er det nemmere at afskedige en organist end en præst.

Som organist må man have forståelse for, at en nyuddannet præst og en nyuddannet organist har vidt forskellige baggrunde. Den nyuddannede præst har ingen praktisk erfaring, hvorimod langt de fleste nyuddannede organister har fungeret som organister i en kirke i løbet af studietiden og har dermed opnået en vis erfaring. Derfor er det en vigtig pædagogisk opgave for organisten sørge for at "klæde præsten på" i kirkemusikalsk henseende.

Gudstjenestemusik – planlægning

Gudstjenestemusikken hænger sammen med den enkelte gudstjenestes karakter, kirkeåret og salmevalget.

Højmissen:

På baggrund af højmessens placering i kirkeåret, søndagens tekster og præstens salmevalg skal du finde frem til passende prælude, postlude, korvers, motet eller anden form for korsang.

I planlægning vil man gerne kunne tage alt i betragtning på én gang, hvilket besværliggøres af, at det som regel er præsten, som vælger salmerne, og mange præster foretrækker først at skrive prædiken og derefter at vælge salmer. Det betyder, at søndagens salmer i mange tilfælde først kommer om fredagen, lige omkring de anbefalede 48 timer før tjenesten. Her er dialogen mellem præst og organist vigtig! Jeg har haft held med at forklare præster, at man kan prøve at vende det om, så man på baggrund af tekst mv starter med at vælge salmer og bruger salmevalget som inspiration for prædiken. Hermed var salmerne klar om onsdagen. I en anden situation havde jeg et børnekor, som ikke kunne nå at lære salmerne ved opvarmningen søndag morgen. Det lykkedes at overbevise præsten om, at hvis børnene skulle have en chance for at synge med om søndagen, så måtte vi have salmerne før den ugentlige korprøve, som var om tirsdagen. Det lykkedes at få salmerne tirsdag formiddag. Om ikke andet, så kan man prøve at nå frem til en aftale om, at første og sidste salme fastlægges tidligere. Jeg har altid forsøgt at få en musikalsk sammenhæng mellem prælude og første salme, og mellem sidste salme og postlude. De fleste præster vil kunne forstå, at man gerne vil have tilrettelagt dette arbejde tidligere end fredag eftermiddag og lørdag. En anden mulighed er, at man taler sig frem til, at organisten foreslår første og sidste salme først på ugen, hvorefter præsten kan bruge disse valg som udgangspunkt for det øvrige salmevalg.

Med hensyn til korsang har jeg haft gode erfaringer med at udvælge korsatser for en længere periode ad gangen, for eksempel et kvartal eller et halvt år. Denne liste har jeg så sendt til præsterne og bedt dem om at kommentere, hvis de følte at noget var uegnet. Herefter har man den fordel, at en korsats over en salme, som egner sig til den pågældende søndag, ikke uden videre kan vælges af præsten som fællessalme,- medmindre der ligefrem er en idé i at have den samme salme to gange.

Andre gudstjenester og kirkelige handlinger:

Andre gudstjenester kan have forskellig karakter. Det kan være en formindsket højmesse søndag eftermiddag, det kan være en aftensang, det kan være en temagudstjeneste eller en børnegudstjeneste. Hvis det er fast tilbagevendende gudstjenester er der en fare for, at det bliver til "rutinetjenester", hvilket ingen kan være tjent med. Planlægning i god tid sammen med præst og øvrige medvirkende er igen nøgleordet. Hvis der er tale om gentagelse af den samme gudstjeneste i en anden kirke samme søndag, så er det selvfølgelig helt i orden at benytte sig af genbrug, men ikke nødvendigvis, for omstændighederne kan sagtens byde på nye udfordringer i en anden kirke, for eksempel et

helt andet orgel, hvor du ikke kan spille den samme musik, eller hvor kor- eller kirkesangerforholdene er anderledes.

Temagudstjenester, børnegudstjenester og lignende kan kræve ret meget planlægning (husk det i stillingsberegningen!), for her vil man ofte skulle tænke gudstjenesten igennem helt fra bunden. Organisten kan med fordel gennemtænke gudstjenestens karakter på forhånd og komme med gode forslag – eventuelt indhente idéer og erfaringer fra kollegaer, så man har det bedst mulige udgangspunkt for en konstruktiv planlægning af den aktuelle gudstjeneste.

Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter (FKUV) har en hjemmeside – Bag om helligdagen - med en lang række forslag – se <https://www.fkuv.dk/bag-om-helligdagen>

Desuden har forlaget Mixtur lavet en oversigt med forslag til musik på kirkeårets helligdage. Her er der udelukkende henvisning til forlagets egne udgivelser, som dog er ganske omfattende. Oversigten kan anbefales – se <https://www.forlagetmixtur.dk/helligdagens-musik/>

Musikgudstjenester

En temagudstjeneste kan være en decideret musikgudstjeneste. Her er der masser af muligheder, og her kan organisten for alvor sætte sine kompetencer i spil.

Musikken fylder rigtig meget i en dansk gudstjeneste – heldigvis! Men det siger sig selv, at ved en musikgudstjeneste skal musikken have en endnu mere fremtrædende plads. Hvor en almindelig gudstjeneste først og fremmest hænger sammen på basis af ord og tekster, så er det i højere grad det musikalske udtryk og den musikalske sammenhæng, som ligger til grund for en musikgudstjeneste.

Men hvad er egentlig formålet med en musikgudstjeneste? Hvorfor ikke bare afholde en koncert?

En musikgudstjeneste kan noget andet end en koncert. En koncert – også en kirkekoncert – har musikken som det helt centrale omdrejningspunkt. Men en musikgudstjeneste har – til trods for musikens fremtrædende plads – en form for gudstjenestefejring som omdrejningspunkt.

En menighed består af mange forskellige slags mennesker. Og ikke to menigheder er ens. Nogle er begejstrede for at gå til en kirkekoncert, og andre er lidt tilbageholdende med hensyn til musik. Her kan en musikgudstjeneste, hvor musikken er sat ind i en liturgisk sammenhæng, være med til at formidle musikken til folk, som ellers ikke ville gå til koncerter. Men musikgudstjenesten har også en anden side, for når musikken bliver sat ind i denne liturgiske sammenhæng, så bliver der føjet en ekstra dimension til det musikalske udtryk.

Ritualbogen eller Gudstjenesteordningens musiktillæg bind 2 giver nogle eksempler på musikgudstjenester med henvisning til nodesamlinger af forskellige sværhedsgrader og genrer – se evt <https://www.noder.dk/gudstjenesteordning-musiktillaeg-bind-ii.html>

En rigtig god idé er også at lade sig inspirere af gode kollegaer i andre kirker. Deltag i andre kirkers musikgudstjenester og få gode idéer, som du kan gå videre med i din egen kirke. Diskutér det med din præst, som måske selv har forslag til en musikgudstjeneste, og lad dig endelig udfordre, ligesom du med fordel kan udfordre præsten.

En musikgudstjeneste kan have en form, hvor man for eksempel tager udgangspunkt i et musikalsk værk, det være sig en kantate eller et kirkeligt korværk, og sætter ind i en passende liturgisk sammenhæng. Det kan også være orgelværker såsom orgelkoraler eller koralbearbejdelse, som kombineres med tilhørende salmer og læsninger. Men man kan også lade stilarter og tidsperioder udfordre hinanden. Spil for eksempel nyere orgelværker og lad præsten sætte musikken i relief ved at læse relevante tekster. Eller spil traditionelle klassiske orgelværker og lad præsten byde ind med nutidige digte. Provokationer og kontraster kan sætte kreativiteten i spil, og i bedste fald kommer der en guddommelig musikgudstjeneste ud af det.

Det kan være fristende – og ofte det nemmeste - at planlægge det hele på egen hånd og blot lade præsten være statist. Men det bedste resultat får man nu engang, når alle kreativiteter er i spil.

Koncerter – organisten som arrangør og musikansvarlig, herunder budgetlægning, planlægning og markedsføring

Når du bliver ansat i en ny stilling, vil der som regel være en forventning om at du arrangerer et vist antal koncerter hvert år. Det kan gøres ret enkelt: du spiller nogle af koncerterne selv, og så inviterer du nogle af vennerne fra studietiden til at spille resten. Det kan måske fungere et år eller to, men hvad så? Er det den rigtige løsning i lige præcis den kirke hvor du er ansat?

Min erfaring siger mig, at det klogeste altid vil være at stikke fingeren i jorden og mærke efter, hvad behovet og mulighederne er lige præcis der, hvor du er blevet ansat. I ansættelsessamtalen skal du selvfølgelig gøre rede for, hvad du har af idéer til koncerter og koncertplanlægning, men det er helt i orden også at gøre opmærksom på, at du naturligvis er nødt til først at gøre dig dine erfaringer på stedet med hensyn til behov og muligheder. Ofte har menighedsrådet konkrete ønsker til koncerter, men det er ikke nødvendigvis de rigtige! Det skal du selvfølgelig ikke sige direkte,- pak det ind i formuleringer om, at du vil undersøge grundigt hvad behovet, ønskerne og mulighederne er lige netop her, sammenholdt med hvad de økonomiske forudsætninger og kirkerummet og orglet skaber af muligheder.

Koncerttidspunkt. Hvis du kommer til en kirke, som i forvejen har en veletableret koncertvirksomhed, så kød stille og roligt videre samtidig med, at du er opmærksom på, hvordan du kan skabe fornyelse og sætte dit eget præg på koncerterne. Hvis der ikke er nogen koncertradition at bygge videre på, så må du prøve dig frem, både med hensyn til indhold, frekvens og tidspunkter. Nogle steder kan man satse på frokostkoncerter, andre steder er det søndag eftermiddage, som fungerer bedst. Fyraftenskoncerter kan også være en mulighed, og traditionelle aftenkoncerter er altid et forsøg værd. Det er vigtigt at være opmærksom på livet omkring kirken. Hvis du satser på korte ”drop-in” koncerter, så skal det selvfølgelig være når der er folk i nærheden, hvorimod aftenkoncerter i højere grad er noget man tager som en selvstændig oplevelse. Koncerttidspunktet er vigtigt, og det er oplagt at diskutere det med menighedsrådet og kirkens øvrige ansatte. Og tag en snak med folk fra menigheden om det, for eksempel i forbindelse med søndagens kirkekaffe. Og apropos kirkekaffe: Det er her du for alvor har mulighed for at mærke, hvad det er for en menighed du har med at gøre. Så giv dig endelig tid til at være med her!

Da jeg var organist ved Frederiksborg Slotskirke var der så stor interessen for stedet og orglerne, at der kom masser af mennesker til koncerterne, lige meget hvor mange koncerter jeg holdt. Men det var ikke ligegyldigt med koncerttidspunktet. Aftenkoncerter fungerede ikke på grund af kirkens forholdsvis øde beliggenhed. Men søndag eftermiddag kl 17 var helt oplagt, da det var i forlængelse af Frederiksborgmuseets åbningstid, hvor museumsgæster kunne fortsætte med en koncert i kirken. Andre steder har jeg oplevet at et samarbejde med en højskole eller en anden institution omkring en koncert kan fungere godt. Så har du allerede en tilhørerskare, og for nye koncertgængere føles det altid mere opløftende at komme til en kirke, hvor der allerede er et publikum.

Hvilke koncerter skal man så satse på? Som organist vil man naturligvis gerne arrangere orgelkoncerter, og det vil der forhåbentlig også fremover være interesse for. Korkoncerter er altid populære, og koncerter med børne- og ungdomskor er noget helt særligt, for så kommer pårørende og deltager i koncerten. Koncerter med orglet i samspil med andre instrumenter og sangere er oplagte, og programmæssigt er der et utal af muligheder, lige fra renæssance til nutid. Koncerter uden orgel er naturligvis også en mulighed, og her er der mange muligheder med både professionelle og amatør ensembler. Det er altid en god idé at samarbejde med den lokale musikskole. Man kan tilbyde musikskolen at holde koncerter i kirken, og herved kan man også opbygge en generel interesse for kirkens musikudbud.

Hvordan sammensætter man et godt koncertprogram? Det kan gøres på rigtig mange måder. Man kan fokusere på en bestemt stilperiode, eller man kan sætte forskellige stilperioder op imod hinanden. Det er altid en god ide at have en linje, en idé eller en slags fortælling i en koncert. Det gør det lettere at formidle koncerten, og det giver (de utrænede) tilhørere noget at knytte musikken til. I selve opbygningen af koncerten kan man bruge forskellige principper. Man kan gå kronologisk til værks, dvs starte med det ældste og slutte med det nyeste. Eller man kan blande kortene og lade gammelt og nyt kontrastere. Man kan placere det tungeste værk i midten af programmet, eller man kan bygge op til det tungeste værk som afslutning. Under alle omstændigheder er det vigtigt at favne tilhørerne fra starten af koncerten, for eksempel med et værk, der ikke er alt for krævende, som en slags ouverture, hvor man så at sige introducerer stemningen i koncerten. Det er altid en god idé at placere det mest krævende værk nogenlunde i midten af programmet, for her er opmærksomheden og koncentrationen størst.

Man skal også være opmærksom på sammensætningen af tonearter. Hvis du for eksempel spiller et stykke i en lys og festlig D-Dur, så risikerer du, at det bliver en skuffende og flad oplevelse, hvis du forud har spillet et flot stykke i Es-Dur. Det er bedre at gå den anden vej – at bygge op. Tonearterne har sin egen karakter, men de opleves også på baggrund af det, man lige har hørt.

Et andet element er benyttelsen af kendte og populære værker. Det kan være en god idé at åbne koncerten med noget kendt for at vække tilhørernes opmærksomhed. Og hvis koncerten indeholder musik, som er krævende for tilhørerne, så er det også en god idé at runde koncerten af med noget mere kendt eller mere lyttevenligt.

Opmærksomhedspunkterne i programlægningen bør således være: Tonal sammenhæng eller bevidste kontraster – dramatisk udvikling – musikalske kontraster – en musikalsk fortælling – kendt og ukendt musik

Det kan være fristende at forsøge at lokke et større publikum til med et program, som består af lutter kendte sager. Men vær forsigtig! Tilhørerne vil gerne udfordres. Det er lidt som med Disneys Juleshow – vi vil gerne se alt det kendte, men der er også altid en lille overraskelse. Jeg har i mange år haft Vivaldis De Fire Årstider på programmet – af flere grunde: det er god musik – folk kender musikken og vil gerne høre den igen – musikken spiller i ca 40 minutter, hvilket giver plads til en lille overraskelse, så tilhørerne kan gå hjem med ikke blot Vivaldi i ørerne, men også noget nyt, som de ellers ikke ville være gået efter.

Nogle vil måske mene at det er at lefle for tilhørerne. Jeg mener imidlertid, at det er en pædagogisk tilgang til koncertformidling. Du tager tilhørerne i hånden med musik, som de

kender, og når du på den måde har åbnet deres lydhørhed, så præsenterer du dem også for god musik, som de ikke kender i forvejen.

Du vil som koncertarrangør helt sikkert få henvendelser fra organister og andre musikere, som tilbyder alle mulige spændende koncerter. Her skal du selvfølgelig være opmærksom på, om dit budget tillader dig at invitere andre, og om det foreslåede program passer til den linje, du har lagt for koncerterne i kirken. Det er inspirerende og berigende med gæstemusikere i kirken, så forhåbentlig får du også plads til sådanne koncerter.

Tidligere var der en vis skepsis overfor at bruge kirkerummet til koncerter uden decideret kirkeligt indhold. Det har ændret sig i de senere år, således at man de fleste steder også afholder koncerter, som tidligere blev afholdt i koncertsale. Kirken er på mange måder blevet den lokale koncertsal. Men det er stadig vigtigt at holde sig for øje, at kirken også er et sakralt rum,- et rum, som har en særlig betydning for mange mennesker, og det betyder, at den musik, man præsenterer i kirken også skal kunne måle sig med den værdighed, som kirkerummet lægger op til.

Hvordan får man fat på et publikum? Når du så har sammensat et rigtig godt koncertprogram med gode musikere, hvordan får du så folk til at komme ind i kirken? For det første skal du have en god fortælling. Du skal med få sætninger kunne fortælle, hvad der er helt særligt ved lige præcis denne koncert, både hvad angår musikken og hvad angår de medvirkende musikere. Denne fortælling skal formidles på kirkens hjemmeside, i et kirkeblad (hvis der er et sådant), i den lokale ugeavis, på plakater og på de sociale medier. Det er et stort arbejde, men det er nødvendigt. Jeg har flere gange prøvet at undlade noget af det, men det går ikke. Alle sejl skal sættes til - hver gang! De lokale ugeaviser har som regel en journalist, som prøver at formidle lokalt stof. Som nyansat organist bør du derfor kontakte denne ugeavisjournalist og tilbyde et interview, hvor du kan fortælle om dig selv og alle de idéer, som du har til udvikling af kirkens musikliv. Ved denne lejlighed kan du også spørge lidt ind til, om man er interesseret i at du sender små pressemeddelelser omkring musikarrangementer. Nogle journalister vil måske sige, at det afhænger af, om man også annoncerer, men det er faktisk ikke lovligt. Journalistisk stof må ikke gøres afhængig af annonceindtægter.

Man kan også vælge at annoncere i ugeaviser og dagblade, men det er meget dyrt, og i de fleste tilfælde ikke pengene værd.

Plakater (de skal se godt ud og vække interesse) på udvalgte steder er også en god idé. Det lokale bibliotek, turistkontoret, udvalgte butikker (som i mange tilfælde ikke er så velvillige), og frem for alt kirkens eget udhængsskab. Jeg har desværre ofte oplevet at komme som koncertmusiker til en kirke, hvor man ikke kunne se, at der skulle være en koncert. Så har man ikke gjort sit forarbejde godt nok.

Endelig er der jo også de sociale medier, Facebook, Instagram mm, og her er det vigtigt med de ultrakorte historier og de gode billeder. Det er et område, som er i konstant udvikling, så vær opmærksom på, hvad der bedst betaler sig lige nu!

En anden mulighed for koncertformidling er at lave koncertintroduktioner. Du kan tilbyde at lave en indføring i programmet en halv eller en hel time før koncerten. Eller du kan tilbyde en introduktion til koncerten i den lokale aftenskole. Eller hvis der er en højskole i nærheden, så tilbyd at komme og fortælle om koncerten.

Set i et lidt større perspektiv hænger et koncertpublikum sammen med det generelle musikliv ved kirken. Jo større musikalsk aktivitet der er ved kirken, desto større koncertpublikum vil der også være. Jeg har i de senere år gjort mig nogle erfaringer med folkekor, altså kor, hvor der ikke er nogen optagelsesprøve, men hvor man kommer og synger med, udelukkende fordi man har lyst. Det er en udfordring for korlederen, men en spændende udfordring, - nærmest som en kok der får stillet nogle råvarer af blandet kvalitet til rådighed og skal forsøge at få det bedst mulige ud af det. Jeg så straks, at korsangerne i dette folkekor også var interesseret i det øvrige musikliv ved kirken, så jeg sørgede altid for at reklamere for kirkens koncerter ved folkekors-prøverne, og efterhånden blev en stor del af disse korsangere en fast del af kirkens koncertpublikum. Jeg siger ikke, at man nødvendigvis skal lave et folkekor for at få publikum til koncerterne, men min pointe er, at koncertinteressen hænger sammen med det øvrige musikliv ved kirken, hvad enten det er korsang, fællessangsarrangementer eller andet.

Men det er jo alt sammen et kæmpearbejde! Ja det er det, og det er umagen værd, for hvis ikke du gør det, så dør musiklivet lige så stille. Men der er ikke nogen der siger, at du skal gøre det hele selv. Som organist har du ansvaret for at det bliver gjort, men hvis der er en kirke- og kulturmedarbejder ved kirken, så er det vigtigt at få et godt samarbejde med vedkommende, som måske oven i købet i forvejen arbejder med formidling af de kirkelige aktiviteter. Der kan også være menighedsrådsmedlemmer, som har interesse og evner, som du kan trække på.

Og hvad med økonomien? Der skal laves et budget, og det er dit ansvar. Der vil som oftest være afsat et årligt beløb som du kan bruge til koncertarrangementer, og her er det vigtigt at du afklarer med menighedsrådet, om dette beløb skal dække alle udgifter, det vil sige markedsføringsudgifter, koncerthonorar, forplejning og evt indkvartering. Du skal herefter udarbejde et budget for hver enkelt koncert og sørge for, at udgifterne sammenlagt holder sig indenfor det beløb, der er afsat til formålet. Det betyder at du både skal forholde dig til det antal koncerter, som menighedsrådet ønsker, at du skal afholde, og du skal sørge for at udgifterne til disse koncerter holdes indenfor det afsatte budget. Jeg vil senere komme nærmere ind på budgetlægning for de forskellige områder, som organisten er ansvarlig for.

Koncertorganist – hvordan ”markedsfører” man sig selv?

Mange organister vil gerne selv spille koncerter, og menigheden vil også gerne høre kirkens egen organist udfolde sig på orglet.

Men hvad gør man, hvis man også gerne vil spille koncerter i andre kirker? Nogle er så heldige at blive inviteret, og så går det jo helt af sig selv. Så skal du blot sørge for at spille et rigtig godt og spændende program, for så rygtes det, og du bliver måske inviteret til at spille andre steder. Men langt de fleste er nødt til selv at gøre noget for at komme ud og spille andre steder.

Det er en god idé at tage udgangspunkt i dine aktiviteter i din egen kirke. Her kan du afprøve, om dit koncertprogram virker efter hensigten. Måske er der tilhørere, som har forbindelser og kontakter i en anden kirke, og her er det vigtigt være opsøgende. Så snart du møder en person, som har forbindelse til en anden kirke, så er det vigtigt at få fat på relevante kontaktoplysninger og prøve at få en aftale på plads.

Hvis man har et interessant program kan man også forsøge sig med en annonce i DOKS' og Organistforeningens fagblad. Men her kommer man nemt til at drukne i alle andre koncerttilbud. Man kan også sende en mail direkte til organisten ved en kirke, som man gerne vil spille i, men her skal man være forsigtig. De fleste organister bliver bombarderet med den slags henvendelser, og derfor vil din henvendelse sandsynligvis ende i papirkurven. Medmindre du kan gøre det så interessant at det vil vække en umiddelbar nysgerrighed.

Hvis du vælger at annoncere eller at henvende dig direkte udvalgte steder, så er det vigtigt, at du kan henviser til en god hjemmeside eller til lydclip eller videoer, som dokumenterer dine kvalifikationer.

Du vil helt sikkert få tilbud om at bytte koncerter, dvs at du bliver inviteret til at spille en koncert i en kirke til gengæld for, at du også inviterer den pågældende organist til at spille en koncert i din kirke. Det kan være fristende, men vær varsom! Du skal være sikker på, at den organist eller de musikere, du inviterer kan stå mål med de krav og forventninger du har til musiklivet i din egen kirke. Du skal trods alt kunne stå inde for kvaliteten, for det er offentlige midler, som du forvalter. En bedre og helt naturlig form for udveksling er den der sker, når du har inviteret en organist til at spille i din egen kirke, og vedkommende efterfølgende bliver så interesseret i hvad du kan byde på, at du bliver inviteret. En sådan udveksling har mange positive sider, og den er værd at satse på.

Instrumenttilsyn og vedligehold - Orgel og klaver – stemning af rørstemmer og måske en orgelsag?

Som organist vil du normalt have ansvaret for tilsyn med de instrumenter, som kirken råder over, og det vil sige orgel og klaver(er).

Vedrørende klaver, så skal du sørge for at tilkalde klaverstemmer, når der er behov for stemning eller reparationer. Hvor ofte der er brug for stemning afhænger af instrument og temperaturforhold, så her kan der ikke siges noget generelt. Men når du tilkalder en klaverstemmer, så skal der være budgetmæssig dækning for udgiften. Tjek det med kirkens kasserer!

Orgelstemning

Med hensyn til orglet, så bør du her være mere på hjemmebane. Stemning af rørstemmer skal du selv kunne varetage. Hvor ofte rørstemmerne skal stemmes afhænger de klimatiske forhold i kirken og af orglets generelle tilstand. Hvis temperaturen i kirkerummet falder, så sænkes tonehøjden en lille smule i labialværket. Det betyder så at rørstemmerne skal stemmes tilsvarende ned. Hvis temperaturen stiger, ja så er det den anden vej. Hvis temperaturforholdene er ustabile, så skal du regne med at gå rørværket efter for stemning en gang om ugen, i hvert fald de mest følsomme rørstemmer. Du kan også være heldig at komme til en kirke med fast temperatur og et orgel, som er stabilt og godt, og her kan du måske nøjes med at stemme rørstemmerne en gang om måneden. Men under alle omstændigheder skal rørstemmerne stemmes før en koncert, så stemningen er helt optimal.

Labialværket skal du holde dig fra. Her er det en orgelbygger, som skal stemme. Hvis der er tale om et nyt orgel, så er der ti års garanti på orglet, og denne garanti vil være forbundet med en serviceaftale, hvor orgelbyggeren kommer en gang om året og stemmer orglet. Efter de ti år er der ikke nødvendigvis behov for stemning hvert år. Nogle steder har man for nemheds skyld lavet en aftale med orgelbyggeren om at komme og stemme hvert år, men i mange tilfælde er det unødvendigt. Her vil hvert andet eller hvert tredje år være nok. Et orgel, som er stabilt har heller ikke godt af, at der bliver stemt for meget på labialstemmerne.

Fejl

Hvis der er noget i orglet, som ikke fungerer, så bør du på baggrund af den undervisning, som du har modtaget i orgelkundskab være i stand til at ringe til orgelbyggeren og forklare hvad der er galt. Måske er det en lille detalje, som du selv kan udbedre, eventuelt med orgelbyggeren som guide i telefonen. Hvis ikke, så skal orgelbyggeren tilkaldes for at udbedre fejlen så hurtigt som muligt.

Er der tale om et nyt orgel, så kan der ofte være nogle startproblemer, idet de nye materialer – mest træ – skal have tid til at sætte sig i forhold til temperatur og luftfugtighed i kirken. I henhold til 10-års garantien skal orgelbyggeren straks komme og udbedre eventuelle fejl.

Utilfreds med orglet

Skulle du af den ene eller den anden grund være utilfreds med orglet, så kan det skyldes flere ting. Hvis orglet klinger dårligt, eller der er noget i vejen med det, så skal der selvfølgelig gøres noget ved det. Men hvis orglet er bygget i en stil som du ikke bryder dig om, så er spørgsmålet selvfølgelig, om du har søgt den rigtige stilling. Orglet er nemlig ikke dit eget instrument. Det er kirkens ejendom, og det er bygget til at mange generationer af organister og menigheder kan få glæde af det.

Hvis det udelukkende drejer sig om det klanglige aspekt, så vil jeg altid anbefale at man lige giver sig et par år til at lære orglet og dets muligheder at kende. Jeg har flere gange oplevet at blive ansat ved et instrument, hvor jeg i begyndelsen spillede som jeg plejede, men efterhånden fandt jeg ud af, at hvis jeg gjorde tingene lidt anderledes – spillede med en lidt anden teknik eller registrerede anderledes – så var resultatet meget bedre. Derfor: spil og lyt dig ind på orglet, og så vil orglet lige så stille fortælle dig hvordan du får det bedste resultat. Selvom vi opererer med nogenlunde fast definerede orgeltyper, så er alle orgler alligevel unikke. De er alle bygget som et instrument, der skal kunne fungere optimalt under lige præcis de omstændigheder, som den aktuelle kirke byder på.

Større ændringer og reparationer

Men hvis der for alvor er noget galt med orglet, altså hvis det kan konstateres direkte, eller hvis du efter et par års tilvænning stadig mener at der er noget galt, så skal der selvfølgelig gøres noget ved det. Hvis det er en mindre ting, som orgelbyggeren kan klare i forbindelse med almindeligt vedligehold, så tal med orgelbyggeren om det. Men hvis det er noget større, og det vil sige alt hvad der er udover almindelig vedligehold, så skal der laves et projekt, som skal godkendes af menighedsråd, provsti og stift og herefter udbydes i henhold til tilbudslovens regler. Det kan være særdeles vanskeligt at gennemskue, så her vil jeg anbefale straks at tage kontakt til kirkeministeriets orgelkonsulent, som vil kunne komme med en vurdering og anbefaling. Du kan også tage kontakt til en privatpraktiserende orgelkonsulent (hvilket ministeriets orgelkonsulent i mange tilfælde også vil anbefale), som kan hjælpe med råd og vejledning hele vejen igennem processen. Det er vigtigt her at skelne mellem kirkeministeriets orgelkonsulent og en privatpraktiserende orgelkonsulent. Ministeriets konsulent er rådgiver for stiftet, som i sidste ende skal godkende det arbejde, der skal udføres, men han er også rådgiver for menighedsråd, typisk i den indledende fase. En privatpraktiserende konsulent er rådgiver for menighedsrådet og kan vejlede organist og menighedsråd på en måde, så resultatet bliver bedst muligt under opfyldelse af alle gældende regler og betingelser.

Nyt orgel

Hvis det gamle orgel er direkte kassabelt, og der skal bygges et nyt, så skal man også først tage fat på kirkeministeriets orgelkonsulent, som skal skrive en kassationserklæring. Et orgel er et stykke kirkeinventar, som ikke må fjernes, før stiftet har godkendt det på grundlag af en kassationserklæring fra ministeriets konsulent. I visse tilfælde, hvis orglet ikke er direkte kassabelt, så kan man få godkendt, at orglet bliver solgt til en anden kirke i Danmark eller i udlandet.

Når dette er på plads kan man gå i gang med at projektere et nyt orgel, og det er en spændende, men også langvarig proces. Igen vil en privatpraktiserende konsulent kunne hjælpe med at udarbejde projektforslag, som i første omgang skal principgodkendes i stiftet, hvorefter der kan udarbejdes licitationsmateriale som grundlag for selve licitationen, som et antal orgelbyggere inviteres til at byde på. Efter at orgelbyggeren er valgt skal der skrives kontrakt, som skal godkendes i stiftet, og først herefter kan man gå i gang.

Det er som sagt en langvarig proces, men det er et udtryk for, hvor vigtigt et instrument vi har med at gøre. Orglet er et vigtigt stykke kirkeinventar. Det er ikke en lagervare, som man bare bestiller til levering, og den langvarige proces er også med til at modne beslutningen.

Øvning og undervisning på orglet

Som organist skal du naturligvis have adgang til øvning på orglet i det omfang, som er nødvendigt. Man har i de senere år kunnet se, at kirkerummet bruges til flere og flere af sognets aktiviteter, hvilket på sin vis er godt. Men ulempen er, at det begrænser organistens adgang til at øve og forberede sig ved orglet. Her er det vigtigt at få fastlagt gode og rimelige rammer for øvemulighederne.

Men der er et andet aspekt, som også er væsentligt. Orglet er ikke organistens instrument. Det er sognets og menighedens. Det betyder at hvis det er i menighedens interesse, at andre end kirkens organist får lov til at spille på orglet, så bør det være en mulighed. Det er også vigtigt at tage ansvar for, at der kan uddannes nye organister, og det kræver adgang til kirkernes orgler, og det kræver at der bliver undervist i orgelspil for børn og unge, så vi også kan levere god og smuk orgelspil for de kommende generationer. Her kan Orgelklubben give råd og vejledning – se evt: <https://www.orgelklubben.dk/>

Korarbejde – kortyper – kor og koncerter – noder

Næsten alle kirker har en form for korarbejde tilknyttet organistfunktionen. Når du søger en stilling er det derfor vigtigt, at du er parat til at gå ind på de betingelser, som stillingen byder på i forhold til korarbejdet.

Selve korarbejdet med tilrettelæggelse af korprøver, koropvarmning, indstuderingsteknikker, klangdannelse mv skal jeg ikke her komme nærmere ind på her, da det er forkundskaber, som man allerede har med sig fra en uddannelse på kirkemusikskole eller konservatorium.

Men jeg vil i det følgende gøre rede for nogle praktiske omstændigheder og overvejelser, som jeg mener at være væsentlige.

Professionelt kor

I de større byer har man ofte et mere eller mindre professionelt gudstjenestekor med 4-8 sangere, som kan læse noder og indstudere relativt hurtigt. Her vil man kunne lave en god planlægning af korsangen i gudstjenesterne, og da korsangerne er ansat på gode vilkår kan man også stille krav til mødepligt og forberedelse, så man ved, hvad man har at arbejde med. Organisten fungerer således ikke bare som korleder, men også som korsangernes nærmeste foresatte. Det er menighedsrådet, som er ansættelsesmyndighed, men det er organisten, som har den daglige kontakt og ledelsesfunktion overfor korsangerne. For at udøve denne ledelsesfunktion skal organisten derfor være orienteret om sangernes ansættelseskontrakter og rettigheder og pligter.

Vedrørende korsangernes konkrete ansættelsesforhold, så er det en god idé at kontakte provstiet for at undersøge, om der er nogle retningslinjer for ansættelsesforhold og aflønning. I flere provstier har organisterne i fællesskab udarbejdet retningslinjer sammen med provstiet.

Organisten skal også overfor menighedsrådet fremlægge budget for udgifterne til sangernes løn og til indkøb af nodemateriale. Som nyansat organist er det en god idé at være i tæt dialog med menighedsrådets kontaktperson og kasserer omkring forslag til korbudget.

Kirkesangere

Der findes også eksempler på, at man har ansat en eller to professionelle sangere i stedet for et kor. Her vil der være helt andre og spændende repertoiremæssige udfordringer, hvor man skal have fat på det kirkelige solo- og duo-repertoire.

Ansættelsen af sådanne kirkesangere vil typisk være på overenskomstvilkår og til en lidt højere løn end de førnævnte kirkekorsangere

Ungdomskor

I mindre byer kan det være vanskeligt at rekruttere sangere af den nødvendige standard, og her ser man ofte ungdomskor benyttet som gudstjenestekor. Standarden kan variere

meget, og rekrutteringsgrundlaget er ofte ikke så stort, som man kunne ønske. Der ligger på den anden side en enormt vigtig kirkemusikalsk opdragende funktion i arbejdet med et ungdomskor, og vi ser heldigvis mange lykkelige eksempler på, at professionelle sangere eller organister har fået den grundlæggende musikalske opdragelse og interesse for faget ved at synge i et ungdomskor i en kirke.

Repertoiret for et ungdomskor må nødvendigvis afpasses efter de aktuelle sangeres formåen, og der findes heldigvis nodeudgivelser i mange sværhedsgrader. "Korliv" - tidligere Folkekirkens Ungdomskor – se <https://korliv.dk/> - kan give råd og vejledning i forhold til repertoire og meget andet. Det er vigtigt at have en dialog med kirkens præster og menighedsråd omkring hvad man kan forlange og forvente af et ungdomskor.

I mange tilfælde er der en aflønning for ungdomskorsangernes medvirken ved gudstjenester og kirkelige handlinger. Man kan diskutere om det er rimeligt, for er det nu også et arbejde, der skal aflønnes? eller er det en musikalsk oplæring? Under alle omstændigheder skal organisten også her have overblik over omkostningerne ved dette korarbejde, det vil sige udgifter til lønninger, nodeindkøb mv.

Børnekor

Hvis kirken ønsker, at der skal være børnekor, og du brænder for at arbejde med børnekor, så er alt jo i skønneste orden. Men hvis ikke du kan se dig selv som børnekorleder, så er det faktisk en mulighed at forklare, at du gerne vil samarbejde med et børnekor, men at det meget gerne må være med en anden korleder. At være børnekorleder er et stort og krævende arbejde, som man til en vis grad også skal have et særligt talent for.

I mange kirker med børnekor har man en særlig børnekorleder. Nogle steder er det en kirke- og kulturmedarbejder. Andre steder har flere kirker slået sig sammen om børnekorsarbejdet med en selvstændig korleder. Tidligere har man i mange kirker benyttet børnekor som gudstjenestekor, men det er særdeles vanskeligt at organisere. I dag fungerer det de fleste steder med børnekor sådan, at børnekoret medvirker ved særlige gudstjenester.

Folkekor

Man ser flere og flere steder, at der etableres et frivilligt korarbejde for voksne, enten rettet mod sangere, som har lidt forkundskaber, eller mod sangere uden forkundskaber, men som blot har lyst til at synge i kor.

Der findes rigtig mange gode argumenter for et sådant kor, hvor det ikke så meget drejer sig om at opnå det perfekte, men derimod om at have en god musikalsk oplevelse i korsangen. Nogle steder kalder man det Folkekor, andre steder Sognekor, men formålet er det samme: nemlig glæden ved at synge i kor.

Det kræver noget af korlederen at skulle være forberedt på et kor, hvor der ofte er en helt skæv stemmefordeling, og hvor mange korsangere hverken har korerfaring eller nodekendskab. Men med det rigtige repertoire og den rigtige sværhedsgrad kan man opnå en helt enestående sangglæde, når det lykkes at få det hele til at gå op i en højere enhed. En sideeffekt af et sådant korarbejde er, at man får kontakt til mennesker, som bliver en del af sognets musikliv og dermed også interesseret i, hvad der i øvrigt foregår af

musikalske aktiviteter i sognet. Man ser flere steder, at ”folkekorsangere” lige så stille kommer til at udgøre en væsentlig del af kirkens koncertpublikum.

Kor og koncerter

Uanset hvilken kortype, man arbejder med, er det godt at have noget at arbejde hen imod. Og her er det en god idé at planlægge koncerter eller musikgudstjenester, hvor korsangerne kan få lejlighed til vise, hvad de kan, og menigheden kan opleve koret i en anden sammenhæng end den almindelige gudstjeneste med korsang.

Hvis der er tale om et professionelt kor, så er det vigtigt at sikre sig, at medvirken ved koncerter er indarbejdet i korsangernes ansættelsesbetingelser.

Noder

Når du bliver ansat i en organiststilling, vil du i de fleste tilfælde have samling kornoder til rådighed. Denne samling vil du formodentlig gerne supplere med nyt repertoire, og her er der to muligheder: at købe noder eller at bruge fotokopier.

Det er altid en god idé at købe noder, for hermed støtter du forlag og rettighedshavere i deres arbejde med at udgive ny og spændende kormusik.

Men du vil formodentlig ofte stå med det problem, at du gerne vil bruge en enkelt sats fra en større samling, hvor det ikke giver mening at investere i en stor og dyr udgivelse for at bruge en enkelt sats. Her kan fotokopier være en løsning. Men du skal være opmærksom på, at man ikke uden videre har lov til at bruge fotokopier af beskyttet musik. Der skal være en aftale med rettighedsorganisationen Copydan, hvilket de fleste kirker allerede har. Spørg kontaktpersonen eller kordegnen om, hvilke aftaler der er indgået. Du skal sikre dig, at de omfatter tilladelse til brug ved korprøver, gudstjenester og koncerter, så du kan bruge dine fotokopier med god samvittighed.

Møder - personalemøder – menighedsrådsmøder – udvalg

Som organist slipper man ikke fri for en vis mødeaktivitet, og det er vigtigt at kunne se potentialet i de møder, som man skal deltage i.

Personalemøder

Normalt vil der være ugentlige personalemøder eller kalendermøder, som kan være en god og praktisk foranstaltning for at sikre sig, at alt fungerer mest hensigtsmæssigt. Det er også ved disse møder, at du kan få en god dialog med det øvrige personale omkring dine behov for tid til øvning ved orglet, tid til stemning af rørstemmer mv. Sørg for at få lavet en procedure og nogle aftaler, så du både tager hensyn til det øvrige personale, men også får den tid til rådighed, som du har brug for. Og det er altid godt at være på forkant. Det er bedre at spørge kirketjeneren, om han bliver generet af din øvning end at vente på, at han brokker sig over din øvning.

Ved de regelmæssige personalemøder/kalendermøder har du også en god mulighed for at få indblik i, hvad kirkens øvrige ansatte beskæftiger sig med. Kirken er en mangfoldig arbejdsplads med rigtig mange forskellige personalegrupper, og den regelmæssige dialog er med til at sikre forståelse for hinandens forskellighed og hensyn til hinandens behov. En gang om året afholdes der et lovpligtigt medarbejdermøde, som menighedsrådets kontaktperson indkalder til. Ved dette møde orienteres om regnskab og budget, planlagte arrangementer og påtænkte aktiviteter, arbejdspladsvurdering mm.

Menighedsrådsmøder

Menighedsrådet består af en række valgte medlemmer samt kirkens præster. Desuden vælger det øvrige personale en repræsentant, som er medlem af menighedsrådet uden stemmeret.

Menighedsrådsmøderne er altid offentlige, og det vil sige, at du som organist har ret til at overvære menighedsrådets møder, men uden taleret. Det er min erfaring, at man kan få rigtig meget ud af at overvære disse møder. Man får et indblik i menighedsrådets arbejde, hvadenten det drejer sig om økonomi, godkendelse af aktiviteter, personalepolitik og meget mere. Man kan få en forståelse for menighedsrådets afgørelser, også selv om man ikke er enig. Man får et overblik over kirkens aktiviteter og økonomi, og man vil få bedre mulighed for at forstå et afslag på en ansøgning. Ved at deltage i disse møder får man desuden et bedre overblik over kirkes og menighedsrådets årshjul, og herved får du også en bedre fornemmelse af, hvornår det kan være mest hensigtsmæssigt at søge om ekstra penge.

Udvalg

Ofte nedsættes der forskellige udvalg under menighedsrådet. Det kan være aktivitetsudvalg, gudstjenesteudvalg, koncertudvalg, børneudvalg mm, og her er det vigtigt for organisten at være med de rigtige steder. Et gudstjenesteudvalg, som beskæftiger sig med gudstjenestens liturgi, alternative gudstjenesteformer eller andre emner, som har med gudstjenesten at gøre, er i allerhøjeste grad relevant for organisten, og det er vigtigt,

at organisten her kan bidrage med sine faglige kompetencer. Organisten kan på mange områder supplere præstens kompetencer, og ofte har organisten en anden erfaringsbaggrund, som kan være et godt alternativ til præstens.

Et koncertudvalg kan ofte føles som en belastning for organisten, idet man tvinges til at lytte til alle mulige mere eller mindre seriøse forslag til koncerter. Her er det vigtigt at være i stand til at lytte åbent og tage kommentarer og overvejelser alvorligt. Men det er også i et koncertudvalg man kan plante nye idéer og forberede en fremlæggelse i hele menighedsrådet.

Et engagement i forskellige former for udvalgsarbejde kan derfor være med til at gøre samarbejdet med menighedsrådet og det øvrige personale bedre.

Afrunding

Jeg har forsøgt i denne lille "Håndbog for organister" at gennemgå de vigtigste områder af en organistansættelse samt gøre opmærksom på de væsentligste faldgruber.

Der er helt sikkert en lang række områder, som jeg har forbigået, og som jeg burde have nævnt. Men alt for mange detaljer ville sløre overskueligheden, og alle stillinger er forskellige, så der vil altid være lokalt betingede problematikker, som kræver særlig opmærksomhed. Her er det vigtigt at huske, at der er hjælp at hente:

- Der findes altid en mere erfaren organistkollega i nærheden, som du kan spørge til råds.
- Du kan altid hente hjælp ved at kontakte din fagforening (DOKS), enten den lokale tillidsmand eller DOKS's sekretariat.

Links:

<https://www.doks.dk>

<https://www.doks.dk/for-medlemmer/ret-pligt/ansaettelse>

<https://www.doks.dk/for-medlemmer/ret-pligt/stillingsindhold>

<https://www.orgelklubben.dk/>

<https://korliv.dk/>

<https://www.fkuv.dk/bag-om-helligdagen>

<https://www.forlagetmixtur.dk/helligdagens-musik/>

<https://www.noder.dk/gudstjenesteordning-musiktillaeg-bind-ii.html>